

Моїсеєнко Д. М.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПОНЯТТЯ «ЗНАЧНИЙ СУСПІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС» У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Національними процесуальними кодексами в редакції, яка набрала чинності 15 грудня 2017 року, неодноразово застосовується поняття «значний суспільний інтерес». Зокрема, в Цивільному процесуальному кодексі ст. 274 зобов'язує суд враховувати наявність «значного суспільного інтересу» до справи, при вирішенні питання про розгляд справи у спрощеному позовному провадженні. Також у ст. 389, яка встановлює так звані «касаційні фільтри», вказано, що судові рішення по малозначній справі може бути переглянуте в касаційному порядку при наявності «значного суспільного інтересу».

Поняття «значний суспільний інтерес» не визначено законодавством, а вченими та юристами-практиками визначається як «оціночне» («оцінне») [1-3].

Так склалося, що більшість вчених досліджують поняття «значний суспільний інтерес» в контексті адміністративного судочинства. Зокрема, Монаєнко А. у 2018 році вказував, що «Суспільний інтерес можна визначити як те, що дає користь суспільству. При цьому те, що цікавить чи розважає суспільство, не становить суспільного інтересу (наприклад, подробиці особистого життя посадової особи суб'єкта владних повноважень чи інші подробиці, які не стосуються виконання такою особою публічних функцій). Високий ступінь суспільного інтересу можуть мати адміністративні справи, що витікають з діяльності суб'єктів владних повноважень у процесі виконання ними публічно-владних управлінських функцій, які призвели до порушення основних прав, свобод та інтересів людини й громадянина» [2]. У цій же статті для визначення наявності «значного суспільного інтересу» Монаєнко А. застосовує ще декілька спірних критеріїв, полеміка щодо яких не є предметом цієї доповіді.

Барікова А. вказує, що суд касаційної інстанції при використанні оцінних понять щодо допустимості оскарження судових рішень, якщо справа становить значний суспільний інтерес чи має виняткове значення для скажника, звертається до «відповідного» значення слів. Як правило, процесуальний розсуд обумовлений такими чинниками:

– практикою правозастосування щодо спорів визначеної категорії, зокрема, суду касаційної інстанції;

- кількістю справ з подібними позовними вимогами, а також ознаками, які роблять касаційну скаргу відмінною від інших;
- значенням справи для сторін, категорією та складністю адміністративної справи;
- характером спірних правовідносин, предметом і категорією спору;
- колом учасників спірних правовідносин, суб'єктивним складом учасників справи;
- предметами позову та доказування, обраним позивачем способом захисту [3].

Також саме Касаційний адміністративний суд зробив спробу роз'яснити, що саме треба розуміти під цим поняттям. Зокрема, в Постанові КАС ВС від 05.04.2021 по справі № 420/8512/20 зазначається що «вжите законодавцем словосполучення «значний суспільний інтерес» необхідно розуміти як серйозну, обґрунтовану зацікавленість, яка має неабияке виняткове значення для усього суспільства в цілому, певних груп людей, територіальних громад, об'єднань громадян тощо до певної справи в контексті можливого впливу ухваленого у ній судового рішення на права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб. Вказане поняття охоплює ті потреби суспільства або окремих його груп, які пов'язані із збереженням, примноженням, захистом існуючих цінностей девальвація та/або втрата яких мала б значний негативний вплив на розвиток громадянського суспільства. Наявність значного суспільного інтересу може мати місце й тоді, коли предмет спору зачіпає питання загальнодержавного значення, як от визначення і зміни конституційного ладу в Україні, виборчого процесу (референдуму), обороноздатності держави, її суверенітету, найвищих соціальних цінностей, визначених Конституцією України тощо» [4].

Поняття «значний суспільний інтерес» в контексті цивільного судочинства майже не досліджувалося. Але норми, які містять це поняття, активно застосовуються КЦС ВС у судовій практиці. При чому, за даними ЄДРСР, така практика явно не на користь скажників (касаторів). Переважна більшість застосувань цих норм стосується ухвал про відмову у відкритті касаційного провадження, або постанов про його закриття. Аргументація ж ВС зводиться до того, що скажником не надано доказів/аргументації, що до справи існує значний суспільний інтерес. В деяких випадках присутнє визначення значного суспільного інтересу з вже згаданої вище постанови КАС ВС.

Зі свого боку, ухвала про відкриття касаційного провадження від 27.01.2023 по справі № 202/5089/21 містить твердження, що «результат аналізу змісту касаційної скарги свідчить, що справа становить значний суспільний інтерес». Водночас відсутнє обґрунтування, чим це підтверджується і в чому він полягає.

Не оспорюючи законність та справедливість діяльності ВС щодо здійснення правосуддя чи конкретних ухвалених ним судових рішень, є привід

замислитись щодо «користі» застосування у процесуальному законодавстві оціночних критеріїв.

Список використаних джерел:

1. Андронов І., Андропова В. Касаційне оскарження судових рішень у малозначних справах. Одеса : Фенікс, 2020, С. 12–14. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14021/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%20%D0%86.%20%D0%92.%2C%20%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92.%20%D0%90.%20%D0%9A%D0%B0%D1%81%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B5%20%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%80%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D1%8C....pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Монаєнко А. Касаційні «фільтри». *Електронне видання «Юридична газета»*. 2018. № 29–30. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/kasaciyni-filtri.html>.
3. Барікова А. Оцінні поняття в діяльності касаційного адміністративного суду при встановленні допустимості оскарження судових рішень, якщо справа становить значний суспільний інтерес чи має виняткове значення для позивача. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2018. № 4. С. 42–48.
4. Постанова ВС від 05.04.2021 по справі № 420/8512/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96015770>.
5. Ухвала ВС від 27.01.2023 № 202/5089/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108654384>.

Мосякіна О. А.

старший аналітик відділу аналізу інформації та управління ризиками
Територіального управління БЕБ
у Волинській області

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ**

Однією з найбільш складних та дискусійних у науці цивільного права, як і раніше, залишається проблема цивільно-правової відповідальності. Історія її так само тривала як історія самого цивільного права. Ставлення до проблеми цивільно-правової відповідальності змінювалося, як змінювалися норми цивільного права. Особливого значення нині набуває правове регулювання у Цивільному кодексі України відповідальності за порушення зобов'язань. Відбувся відступ від принципу провини як суб'єктивної умови цивільно-правової відповідальності за порушення договірних зобов'язань під час здійснення підприємницької діяльності. Закон визнає як підприємницьку таку діяльність, що здійснюється на свій ризик і спрямована на систематичне